

PREZEMANJE IZ SLOVANSKIH JEZIKOV NA PRIMERU BELORUŠČINE, RUŠČINE IN UKRAJINŠČINE

Domen Krvina

Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, ZRC SAZU, Ljubljana
Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani, Ljubljana
domen.krvina@zrc-sazu.si

Mladen Uhlik

Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani, Ljubljana
Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, ZRC SAZU, Ljubljana
mladen.uhlik@ff-uni.lj.si

DOI:10.4312/Obdobja.43.181-189

V prispevku je predstavljena problematika prevzemanja krajevnih in osebnih lastnih imen iz vzhodnoslovanskih jezikov v slovenščino. Ker se ti jeziki zapisujejo v cirilici, je najprej prikazana razlika med prečrkovanjem in podomačenim zapisom. Obravnavano je razmerje med črko in glasom, prevzemanje mehčanja soglasnikov, akanja in jakanja, posebnosti pri razvoju *e* in *i* v zaprtih zlogih v ukrajiniščini ter vprašanje nekaterih končajev in samomnožinskih samostalnikov. V *Slovenskem pravopisu* 2001 sta beloruščina in ukrajiniščina glede na ruščino obravnavani razmeroma obrobno in z le malo zgledi. Zlasti novejšje gradivo v korpusu Trendi kaže, da se zdi marsikje smiselno priznavanje dvojnic, kar bo pomembna naloga za nastajajoči *Pravopis 8.0* oz. *ePravopis*.¹ Prispevek se umešča na primerjalno slovansko in obenem slovenistično (pravopisno) področje.

vzhodnoslovanski jeziki, prevzemanje, pravopis, fonetika, morfologija

This article presents the problem of adopting East Slavic place names and personal names into Slovenian. Because these languages are written in Cyrillic, the difference between transliteration and adoption is presented. The relationship between letters and phonemes is discussed, the adoption of softening of consonants, *akanje* and *jakanje*, the special development of *e* and *i* in closed syllables in Ukrainian, and, at the level of morphology, the issue of some endings and *plurale tantum* nouns. It is observed that in the 2001 Slovenian normative guide (SP 2001), Belarusian and Ukrainian are afforded relatively little attention in comparison to Russian. In particular, more recent material in the Trendi corpus indicates that in many instances it seems reasonable to recognize doublets, which will constitute an important task for the forthcoming revised guide (*Pravopis 8.0* or *ePravopis*). The discussion addresses both comparative Slavic and Slovenian studies (orthography).

East Slavic languages, adoption, orthography, phonetics, morphology

1 Ta je trenutno še na ravni predloga; pri prevzemanju lastnih imen je posameznim jezikom glede na SP 2001 posvečeno razmeroma več prostora, kar spletni format omogoča.

1 Uvod

S sodobno medijsko pokritostjo ter dostopnostjo različnih informacij in (tipov) besedil je vprašanje prevzemanja vedno aktualno. V prispevku se osredotočamo na prevzemanje iz vzhodnoslovanskih jezikov (beloruščine, ruščine in ukrajiniščine); pri prevzemanju mehčanosti soglasnikov se naslanjamo tudi na prevzemanje iz poljščine. Ker gre za sorodne slovanske jezike, pri prevzemanju mnoge elemente na fonetični, morfološki (tudi pomenski) ravni prepoznavamo kot »svoje«. To pri prevzemanju lahko hitreje pripelje do podomačevanja, tj. prilagajanja izvirnih oblik slovenskemu jezikovnemu sistemu. Kot bo prikazano v nadaljevanju, se pri prevzemanju iz vzhodnoslovanskih jezikov srečujemo z dilemo: ali ostati bolj zvest izvirni obliki ali jo bolj prilagoditi slovenskemu sistemu. Po drugi strani se je zlasti pri zapisu in hitrem povzemanju novic treba zavedati vpliva angleščine, h kateremu prispevajo tudi zapisi, kot jih srečamo npr. v mednarodnem letalskem prometu in nekaterih mednarodnih dokumentih.

1.1 Metodologija

Analizirali smo splošno znana lastna imena (zemljepisna in osebna imena), ki se pogosto pojavljajo v publicističnih besedilih. S tem zasledujemo aktualnost rabe in načine prevzemanja iz slovanskih jezikov, kot jih lahko opazi že bralec dnevnih novic. Kot vira z velikim deležem publicističnih besedil smo uporabljali korpusa Gigafida 2.0 in posodabljaljoči se korpus Trendi, ki ju (kadar so konkretni zgledi v njem prisotni) primerjamo z rešitvami v *Slovenskem pravopisu* (v nadaljevanju SP 2001) – to nam omogoča tudi vsaj okviren oris trendov v zadnjem desetletju.

2 Prenos cirilskega zapisa in izgovora: prečrkovanje (transliteracija) proti prevzemanju

Pri podomačevanju besed iz slovanskih jezikov ločujemo tiste, ki se zapisujejo z latinico, in tiste, ki uporabljajo cirilično pisavo (SP 2001: § 161–180). Pri prvih, npr. poljščini ali češčini, zapis ohranjamo, vključno z ločevalnimi znamenji (SP 2001: § 216), izgovor pa prilagajamo slovenščini tako, da se s slovenskimi fonemi skušamo čim bolj približati izgovoru izvirnika (SP 2001: § 222).

(1) pol. Henryk Sienkiewicz > slvn. Henryk Sienkiewicz [hénrik šenkjévič]

Pri slovanskih jezikih, zapisanih s cirilico, pa moramo ločevati med dvojim: prečrkovanjem in delnim ali polnim podomačenjem (v nadaljevanju prevzemanje). Prečrkovalni zapis, pri katerem črki oz. dvočrkju v cirilici ustreza črka oz. dvočrkje v latinici, je omejen na znanstveni ali bibliotekarski zapis in ga drugod ne uporabljamo, npr. (2). Pri tem se lahko uporabljajo tudi latinične črke, ki jih slovenska abeceda sicer ne pozna (nastajajo tudi za slovenščino neznačilni sklopi). Razpredelnice s prečrkovalnim sistemom so za ruščino dostopne v SP 2001 (§ 1113) in *Pravopisu* 8.0 ({1010}). Beloruščina in ukrajiniščina sta v SP 2001 (§ 1114–1115) na dobri strani predstavljeni na kratko, z le malo zgledi in skoraj brez pojasnil o razlikah med prečrkovanjem in podomačenjem (npr. niti omenjeno ni, da se v ukrajiniščini in

beloruščini r izgovarja kot pripornik). V *Pravopisu 8.0* bosta preglednici dopolnjeni, rešitve pa podrobneje utemeljene.

(2) Fëdor Mihailovič Dostoevskij, Jurij Nikolaevič Tynjanov (prečrkovalni zapis)

Pri podomačenem zapisu velja enako kot pri prilagajanju izgovora latiničnih zapisov slovenščini: uporabljamo slovenske sestavine za posnemanje izvornika, npr.:

(3) Fjodor Mihailovič Dostojevski, Jurij Nikolajevič Tinjanov (podomačeni zapis).

Kot je pri prevzemanju iz ciriličnih pisav opozorjeno v *Pravopisu 8.0* ({1011}, točka 4), so v mednarodnih uradnih dokumentih osebna in krajevna lastna imena prečkovaná z latiničnimi črkami in dvočkji, ki se ravnaajo po zahodnoevropskih jezikih, zlasti angleščini. Treba je poudariti, da pri prevzemanju tovrstnega zapisovanja ne uporabljamo, npr.:

(4) rus. Михаил Плетнёв > Mikhail Pletnev (zapis v uradnem mednarodnem dokumentu) > Mihail Pletnjov (podomačeni zapis).

Slika 1: Plakat z »mednarodnim« zapisom Mikhail Pletnev v Sloveniji (2024) (vir: osebni arhiv).

Kot v členu {1011} pri prevzemanju iz ruščine opozarja tudi *Pravopis 8.0*, se črka *ě* pri prečrkovanju v latinico ohranja, pri prevzemanju pa se zapisuje kot *jo* (po šumevcih *o*). Pri tem prihaja do težav, ker se v splošni rabi v ruščini *ě* pogosto zapisuje brez pik – kot *e* –,² zaradi česar pri prevzemanju prihaja do manj ustreznih različic,³ npr.:

- (5) Fedor namesto Fjodor, Potemkin namesto Potjomkin, Pletnev namesto Pletnjov, Hruščev namesto Hruščov, Pugačev namesto Pugačov.

Enako velja tudi za beloruščino, npr.:

- (6) Магилёв (pogost zapis tudi Магилев) > Magilev namesto Magiljov.

V SP 2001 ni prisotna nobena izmed različic tega kraja. V korpusu Gigafida najdemo le zapis, ki se zgleduje po ruski različici zapisovanja – *Mogilev*. Zapisov *Mogiljov* ali *Magiljov* v korpusu ne najdemo. Podobno velja za korpus Trendi: zapis *Mogilev* je prisoten, *Mogiljov* v sledih, beloruščini najbližji (ki odraža tudi v beloruski pisavi vidno akanje, gl. spodaj) zapis *Magiljov* pa ne.

3 Dvojničnost pri prevzemanju fonetičnih značilnosti

3.1 Razmerje črka : glas

Za ruščino in beloruščino so značilne redukcije samoglasnikov, pri katerih ti v nenaglašeni zlogih spreminjajo svojo kakovost. Ruska in beloruska pisava ta pojav odražata drugače. Sodobna ruska pisava je bila kodificirana v drugi polovici 18. stoletja (Moldovan idr. 2020: 15) in je morfofonološka, kar je razmeroma blizu načelom slovenske pisave. To pomeni, da v različnih položajih ne glede na izgovor poskuša ohraniti identičnost morfema. Beloruska pisava, ki je bila kodificirana šele v prvi polovici 20. stoletja, pa izhaja iz fonetičnega principa, kar pomeni, da poskuša upoštevati izgovor morfema v različnih položajih, čeprav to lahko privede do njegove slabše razpoznavnosti.

Pri ukrajinski pisavi gre za nekakšen kompromis med morfofonološkim in fonetičnim principom. Pri tem ni nepomemben dejavnik, da v knjižnem jeziku ni izrazitih redukcij samoglasnikov, značilnih za ruščino in beloruščino.

3.2 Akanje in jakanje (ruščina in beloruščina)

Za ruščino in beloruščino je značilen pojav akanja oz. spremembe kakovosti samoglasnikov *a* in *o* v nenaglašeni zlogih – v prednaglasnem zlogu proti kratkemu *a* [ɐ], npr. rus. *вода* [vɐdá], *воду* [vódu], v drugih nenaglašeni v ruščini proti polglasniku [ə]. Ruska pisava akanja v zapisu ne odraža, npr. (7); slovenski zapis se zato pri prevzemanju v tem primeru približuje ruskemu zapisu (8), in ne izgovoru:

- (7) rus. Москва [mɐskvá], Новгород [nóvgorɐt];

- (8) sln. Moskva, Novgorod.

2 Prim. še SP 2001: 179.

3 O tem gl. tudi Derganc 2009.

Po mehkih soglasnikih je podoben pojav redukcije nenaglašanih samoglasnikov v knjižni ruščini ikanje oz. sprememba kakovosti nenaglašene *e*, *a* v kratki *i*, v beloruščini pa jakanje⁴ oz. sprememba kakovosti nenaglašene *e* v *ja*, npr.:

(9) rus. Александр [ɛl'iksándr] nasproti belorus. Аляксандр [ɛl'aksándr].

Zaradi fonetičnega principa se v beloruščini pojav akanja in jakanja odraža tudi v zapisu. Če se želimo pri podomačevanju čim bolj približati beloruskemu stanju, bi takšen zapis načeloma prevzeli, npr. *Magiljov*, *Lukašenka*. Delno zaradi vpliva ruskega zapisa, delno zaradi prilagojenosti slovenskemu sistemu so se tovrstna imena do sedaj večinoma zapisovala brez prevzemanja akanja in jakanja, kar – kot bo vidno v nadaljevanju – odraža SP 2001. Danes bi tu lahko dopustili dvojnico, ki lahko odraža ali uveljavljeni ali pa beloruščini bližji zapis, npr.:

(10) Aleksander Lukašenko (bolj uveljavljen zapis) / Aleksandr Lukašenko proti Aljaksandr Lukašenka.

V korpusu Gigafida izrazito prevladuje dvojnični zapis s končajem -er in brez (j)akanja, medtem ko beloruščini bližji zapis sploh ni prisoten (tudi ne v SP 2001). Podobno velja za korpus Trendi, kjer pa se beloruščini bližji zapis pojavlja, vendar večinoma s sobesedilnim opozorilom »belorusko«.

3.3 Mehčanost soglasnikov

Za vzhodnoslovanske jezike je značilno, da se večina soglasnikov pojavlja v parih, in sicer trdi soglasnik nasproti mehčanemu soglasniku, npr. *t* : *t'*, *m* : *m'*. Mehčanost soglasnikov se večinoma označuje s samoglasniškimi črkami, npr. rus. *я*, *e*, *и*, *ě*, *ю*, pred soglasnikom in v izglasju s t. i. mehkim znakom *ь*.

Pri prevzemanju mehčanosti se lahko zaradi podobnosti (prisotnosti systemske mehčanosti soglasnikov) zgledujemo po izgovoru, kot velja za poljščino.⁵ Pred soglasnikom, v izglasju in pred prednjima samoglasnikoma *e* in *i* mehčanosti načeloma ne prevzemamo (tudi v poljščini pred *e* le, kadar je to posebej označeno z *i* v sklopu CiE {10}), npr. *Lenin*, *Stalin*.⁶ Ponekod, zlasti v sklopih *nje/ne*, se pojavljajo dvojnice, npr. (reka) *Dneper* : *Dnjeper* (SP 2001 navaja samo prvo možnost).⁷ Pred jotiranimi črkami *я* (*ja*), *ě* (*jo*) in *ю* (*ju*) pa mehčanost prevzemamo z zapisom soglasnik + *j* + samoglasnik, npr. *Tanja* (< *Таня*), *Pletnjov* (< *Плетнёв*), *Tjumen* (< *Тюмень*).

4 Enak pojav zasledimo v jugozahodnih ruskih narečjih.

5 <https://pravopis8.fran.si/cms/ccws/381>

6 V ukrajiniščini pred *e* mehčanosti soglasnika tako ali tako ni, v beloruščini pa pri *d* pred njim nastopa še t. i. dzekanje (zveneči ustreznik cekanja, ki je tu opisano podrobneje).

7 Ukrajiniščini približan zapis *Dnipro* (ki ga SP 2001 ne navaja) se v korpusu Gigafida pojavlja zlasti kot poimenovanje za športni klub, v korpusu Trendi pa kot poimenovanje za naselje. Tudi v korpusu Trendi se *Dneper* pojavlja zlasti kot ime reke, in sicer glede na zapis *Dnjeper* kot frekventnejša dvojnica (razmerje 18 : 1).

3.4 Cekanje (beloruščina)

Za beloruščino je značilno tudi t. i. cekanje (Jankowiak 2020), ko mehčani *t*, zlasti pred *e* in *i*, preide v *c*, prim. v (11) zapis mesta v beloruščini s cekanjem in v ruščini brez:

(11) belorus. Віцебск nasproti rus. Витебск.

Ta pojav se odraža v beloruski obliki *Vicebsk*, ki bi jo danes lahko upoštevali kot dvojnico. V korpusu Gigafida in SP 2001 je sicer prisoten le iz ruščine prevzet zapis Vitebsk, v korpusu Trendi pa beloruska različica v razmerju 1 : 10 je prisotna, a zlasti kot del medijskih imen.

Podobno velja za osebna imena: beloruska opozicijska političarka *Svetlana Tihanovska* (12) bi se v beloruščini glasila:

(12) belorus. Святлана Ціханоўская.

V korpusu Gigafida se glede na časovno aktualnost gradiva ne pojavlja nobena oblika, v korpusu Trendi pa oba zapisa, a je razmerje med beloruščini bližjemu (*Svjatlana Cihanovska*) in iz ruščine prevzetim (*Svetlana Tihanovska*) kar 1 : 137 v prid drugega.

3.5 Prehod nekdanjega jata – in v zaprtih zlogih *o* in *e* – v *i* (ukrajinsščina)

Značilna poteza ukrajinsščine je, da je v jezikovnem razvoju jat prešel v *i*, npr. *Dnipro* (za rabo v slovenščini gl. opombo 7). Glas *i* je lahko nastal tudi kot refleks *e* in *o* v zaprtih zlogih (13) ali v zadnjem zlogu osnove (14):

(13) ukr. Львів,

(14) ukr. Запоріжжя.

Primere tipa (13) kot končaj obravnavamo pod 4.1. V primerih tipa (14) poleg ukrajinsščini bližjega zapisa *Zaporizje*⁸ obstaja tudi iz ruščine prevzet zapis *Zaporožje*. V korpusu Gigafida⁹ je ta oblika izrazito prevladujoča, *Zaporizje/Zaporizja* pa se skoraj ne pojavlja; prav tako navaja le obliko *Zaporožje* SP 2001, ki verjetno vsaj delno vpliva tudi na stanje v korpusu Gigafida. Podatki iz korpusa Trendi kažejo, da bi danes dvojnično lahko začeli uporabljati obe obliki, pri čemer ruščini bližji zapis še vedno močno (129 : 1) prevladuje nad tistim, ki je bližje ukrajinsščini.

4 Upoštevanje oblikoslovnih razlik pri prevzemanju

Vzhodnoslovanski jeziki so v oblikoslovju v marsičem podobni slovenščini. Obstajajo pa določene razlike, zlasti v končnicah in končajih, ki pri prevzemanju povzročajo težave.

4.1 Končaj *-iv* (ukrajinsščina)

V ukrajinskih krajevnih imenih, ki so izvorno posamostaljeni svojilni pridevniki, nastopa končaj *-iv*, npr. (15)

(15) Львів, Харків, Миколаїв

8 Glede ukrajinskega končaja *-ja*, značilnega za srednjepolske samostalnike, glej 4.2.

9 Glede na zvrstno sestavo korpusa Gigafida (prim. Krvina, Petric Žižić 2024) najpogosteje – podobno kot *Dnipro* – kot ime športnega kluba.

Velja omeniti, da je v ukrajiniščini oblika z *-iv* značilna samo za imenovalniško in tožilniško obliko, kjer je *-iv* v zaprtem zlogu. V drugih sklonih, kjer sledi še en zlog, se v ukrajiniščini *-iv-* premenjuje z *-ov-* (16) ali *-jev-* (17):

(16) Львова (gen.), Львову (dat.) Львовом (ins.), в Львові (loc.), Львові (voc.);

(17) Миколаєва (gen.), Миколаєву (dat.), Миколаєвом (ins.), в Миколаєву/Миколаєві (loc.), Миколаєві (voc.).

V slovenščini in večini slovanskih jezikov ima izhodiščna imenovalniška oblika svojilnih pridevnikov obrazilo *-ov-*, npr. *Trdinov vrh*, *Gabrovo*, ob preglasu pa *-ev-*, npr. *Kidričevo*. Pri prevzemanju iz slovanskih jezikov je stopnja prilagajanja slovenščini načeloma večja kot pri neslovanskih jezikih. Po drugi strani bi za čim večje približevanje izvornemu jeziku v teh primerih lahko predlagali dvojnico, npr.:

(18) Lviv, Mikolajiv (bližje ukrajiniščini) in Lvov, Mikolajev (bližje slovenščini zaradi izhodiščno svojilnega morfema *-ov/-ev*).

Kot je vidno zgoraj, pri sklanjanju v slovenščini oblika z *-ov/-jev-* ustreza neimenovalniškim in netožilniškim oblikam v ukrajiniščini – zlasti npr. pri krajevnih imenih zelo pogostem mestniku. Kar se tiče razmerja, je stanje v korpusu Gigafida z 12 : 1 v prid slovenščini bolj prilagojene oblike (to odraža tudi SP 2001, ki navaja le obliko *Lvov*), v korpusu Trendi pa je ukrajiniščini bližja oblika dobro zastopana, tako da se prednost slovenščini bolj prilagojene oblike prepolovi (6 : 1). Pri drugem mestu – pristanišču, ki je postalo znano po zadnjih dogodkih – v korpusu Gigafida zadetkov skoraj ni (tudi SP 2001 ne navaja nobene od oblik), sta pa dvojnici uravnoteženi, medtem ko v korpusu Trendi s 4 : 1 prevladuje ukrajiniščini bližja oblika.

Zgoraj povedano glede pojavnosti in pogostnosti dvojnic dobro prikazuje (skrajšan) stavčni zgled iz korpusa Trendi (poudarki D. K. in M. U.): *Noč pred tem so bili Kijev, mesti Lvov in Zaporožje ter regija Mikolajiv tarče silovitih zračnih napadov ruske vojske.*

4.2 Končaj *-ja* pri srednjem spolu (ukrajiniščina)

Kot je izpostavljeno v zgledu (14), poleg oblik *Zaporožje*, *Zaporižje* obstaja tudi ukrajiniščini najbližja oblika *Zaporižja*, ki se zgleduje po izvorni ukrajinski *Запорижжя*. Treba je poudariti, da končaj *-ja* za podvojenim soglasnikom v ukrajiniščini označuje samostalnike srednjega spola ednine. Kot kažejo zgledi iz korpusov Gigafida 2.0 (tu le v sledih) in Trendi, bi v slovenščini to obliko razumeli kot samostalnik ženskega spola ednine in jo sklanjali temu ustrezno. Zato v tovrstnih primerih predlagamo zamenjavo končaja *-ja* z *-je*, s čimer ohranimo srednji spol z ustreznim sklanjatvenim vzorcem (gl. tudi stavčni zgled na koncu 4.1).

4.3 (Ne)prevzemanje množine pri izhodiščno samomnožinskih oblikah

Do težav prihaja pri prevzemanju krajevnih imen, ki so v vzhodnoslovanskih jezikih samomnožinski samostalniki. Če nekoliko posplošimo, lahko rečemo, da se kažeta dva načina prevzemanja:

a) Krajevno ime zaradi morfemske podobnosti s slovenskimi krajevnimi imeni množinskost ohranja, npr.:

(19) belorus. Баранавічы > sln. Baranoviči, Baranovičev; rus. Боровичи > sln. Boroviči, Borovičev.

V korpusnem gradivu so sicer stranskosklonske oblike, npr. v *Baranovičih*, iz *Baranovičev*, redke (glede na obseg korpusa Gigafida komaj zaznavne); v rabi je opazna tendenca, da se krajevno imenu dodaja občno (tipa mesto, vas, naselje), ki se pregiba, krajevno ime pa je v desnem prilastku nesklonljivo.

b) Krajevno ime ni podobno slovenskim krajevnim imenom, zato množinskosti ne ohranja in ga sklanjamo kot edninski samostalnik moškega spola s podaljšavo z -j:

(20) ukr. Суми > Sumi, Sumija; ukr. Черкаси > Čerkasi, Čerkasija, rus. Сочи > Soči, Sočija.

Prehod v ednino in sklanjanje s podaljševanjem osnove je viden tako v korpusu Gigafida kot Trendi, so pa glede na aktualnost gradiva v korpusu Trendi zgledi pogostejši.

Zlasti pri množinskih krajevnih imenih na -ci, -ki je vidno omahovanje med obema možnostma (še pogosteje pa dodajanje občnega imena), npr.:

(21) rus. Люберцы > sln. Ljuberci, Ljubercev/Ljuberci, Ljubercija; rus. Петушки > Petuški, Petuškov/Petuški, Petuškija.

Nasploh so kljub podobnosti s slovenskimi (verjetno tu določeno vlogo igra krajevna nebližina) množinske oblike redke: pri *Ljubercih* jo najdemo npr. na slovenski strani z opisom kraja v Wikipediji: *V 90. letih 20. stoletja je v Ljubercih delovala ena od najhujših združb organizirane kriminala v Moskvi*.

5 Zaključek

S spreminjanjem politične slike in intenzivnim medijskim poročanjem o tem so se odprla vprašanja prevzemanja iz ukrajinščine in beloruščine, ki sta bili v pravopisnem priročniku SP 2001 obravnavani razmeroma obrobno. Veljala je tiha predpostavka, da se tudi lastna imena ukrajinskega in beloruskega izvora rada prevzemajo prek ruščine in so zato najpogosteje v temu ustrezni obliki tudi uveljavljena (prim. SP 2001: »Rusko obliko ukrajinskega imena ohranimo, če je pri nas uveljavljena« (§ 1114); »Ruske oblike beloruskih imen ohranjamo, če so pri nas uveljavljene« (§ 1115)). Ruščina je vse do razpada Sovjetske zveze na vzhodnoslovanskem območju veljala za dominantni jezik. Sodobni dogodki so to dojemanje vsaj do neke mere spremenili. To bolj ali manj potrjuje tudi primerjava korpusnih pojavitev prevzetih zapisov vzhodnoslovanskih lastnih imen v korpusu Gigafida 2.0 in novejšem, sproti posodabljajočem se korpusu Trendi. V prvem korpusu, ki je bil nazadnje posodobljen leta 2019, je navadno več pojavitev ukrajinskih in beloruskih imen, prevzetih prek ruščine, medtem ko ukrajinščini in beloruščini približani zapisi pogosto niso prisotni (kar glede na navajanje uveljavljenega velja tudi za SP 2001). V korpusu Trendi, ki odseva aktualno medijsko rabo, so tovrstni zapisi navadno prisotni vsaj v sledih ali sploh prvič omenjeni, pri nekaterih pa je opazen tudi izrazit porast. Menimo, da bo

zlasti pri teh zadnjih v predlogu novega pravopisnega priročnika smiselno razmisliti o dvojnici. K zapisu, ki je bližji ukrajiniščini, bi lahko pripomoglo tudi upoštevanje občnega besedja v ukrajinsko-slovenskem slovarju (Dumka 2018) – v slovenščino neprevzeto ukrajinsko besedje namreč v zapisu sledi jezikovnim pravilom ukrajiniščine.

Izpostavili smo nekatere težave pri prevzemanju vzhodnoslovanskih osebnih in krajevnih imen, kjer v rabi opazamo dvojnice, ki po eni strani odsevajo zgoraj omenjena razmerja in njihove spremembe. Po drugi strani lahko ugotovimo, da so določene jezikovne značilnosti vzhodnoslovanskih jezikov slovenskemu sistemu bolj tuje kot druge – omenimo zlasti akanje, jakanje, cekanje, ukrajinski prehod nekdanjih *e* in zlasti *o* v *i* v zaprtih zlogih ter ukrajinsko obrazilo *-ja* pri srednjepolskih samostalnikih ednine. Našteti pojavi vplivajo na to, da pri rabi dvojníc navadno prevladuje oblika, ki navedenih pojavov ne odraža in je s tem slovenskemu sistemu bližja (kot do sedaj uveljavljena je pogosto navedena v SP 2001). Pri v vzhodnoslovanskih jezikih samomnožinskih krajevnih imenih ob prevzemanju najpogosteje prihaja do dodajanja občnega imena (*kraj, mesto* ipd.), lastno ime pa se ne sklanja z glasovnimi končnicami. Množinske oblike, celo če so sistemsko upravičene (ob končajih *-či/ci(-ki)*), so razmeroma redke. Če oblika ni prepoznavna kot množinska, se pri prevzemu pregiba s podaljšavo osnove z *-j*.

Viri in literatura

- DERGANC, Aleksandra, 2009: Potemkinove vasi in Bakhtin (Še nekatere dileme pri slovenjenju lastnih imen iz ruščine). *Slavistična revija* LVII/2. 295–300.
- DUMKA, Vladimir, 2018: Ukrajinsko-slovenski in slovensko-ukrajinski slovar – Українсько-словенський та словенсько-український словник. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Gigafida 2.0: Korpus pisne standardne slovenščine. <https://viri.cjvt.si/gigafida/> (dostop 10. 5. 2024).
- JANKOWIAK, Mirosław, 2020: Cekanje-Dzekanje. *Encyclopedia of Slavic Languages and Linguistics Online*. https://doi-org.nukweb.nuk.uni-lj.si/10.1163/2589-6229_ESLO_COM_035861 (dostop 10. 5. 2024).
- Korpus Trendi: Spremljevalni korpus in spremljajoči podatkovni viri. <https://sled.ijs.si/korpus-trendi/> (dostop 10. 5. 2024).
- KRVINA, Domen, PETRIC ŽIŽIĆ, Špela, 2024 (v tisku): The Relation between the Composition of Corpora (Genre Balance and Representativeness) and Their Reliability in Compiling General Explanatory Dictionary. *Slovenski jezik/Slovene Linguistic Studies* 16.
- MOLDOVAN, Aleksandr (ur.), 2020: *Ènciklopedija. Russkij jazyk*. Moskva: AST-PRESS ŠKOLA.
- Pravopis 8.0: Pravila novega slovenskega pravopisa za javno razpravo. <https://pravopis8.fran.si/gen/sp8.pdf> (dostop 10. 5. 2024).
- SP 2001 = *Slovenski pravopis: Pravila*, 2001. https://fran.si/134/slovenski-pravopis/datoteke/Pravopis_Pravila.pdf (dostop 10. 5. 2024).

